

TAMMI

SAFARI- TARINOITA

OLLI MARTTILA

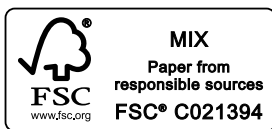

SAFARI- TARINOITA

 OLLI MARTTILA

tammi
80 VUOTTA

© OLLI MARTTILA JA TAMMI 2023

TAMMI ON OSA WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖTÄ

ISBN 978-952-04-4313-9

PAINETTU EU:SSA

SISÄLLYS

Lukijalle.....	7
Patikointia savannilla	11
Buffalo Bill	22
Kangerrellen Afrikan poikki	33
Auto-ongelmia	43
Pohja pettää.....	53
Tarangiren leijonat ja norsut syliin	63
Superyllätys pöksyt kintuissa.....	71
Perhosretki Victorianjärvelle	80
Kaikella on hintansa	89
Aurinko paistoi vain kerran	103
Tiukka paikka.....	113
Viivästynyt lounas	124
Naseralla ryskyy.....	138
Empakaai vaihtuu Ndutuun	148
Kizo on kuollut	157
Luvat eivät hoidu keplottelemalla	173

LUKIJALLE

Afrikan luonto on puhutteleva. Se näkyy ehkä parhaiten Tansaniassa. Täällä yhdistyvät maanosan parhaat palaset, joista tunnetuimpia maailmalla ovat Serengeti, Ngorongoro ja Kilimanjaro. Viime vuosina on alettu yhä paremmin tuntea ja ymmärtää myös monien muiden puistojen, kuten Tarangiren, Manyaran, Ruahan, Mkomazin ja Selousin merkitystä.

Olen aiemmin kirjoittanut Tansanian luonnosta kaikkiaan seitsemän teosta. Kerron kirjoissa Tansanian luonnon valloittavista ominaisuuksista, geologiasta, kasvillisuudesta, eläimistöä, linnustosta ja pieneliöistä – sekä tietenkin luonnonsuojeluun liittyvistä kysymyksistä, myös maan kulttuurista.

En ole aiemmin juurikaan nostanut esille sitä, mitä on tulla kaukaisista maista safarille tai miten asiat ovat sujuneet omilla retkilläni – lukuun ottamatta teostani *Norsuja tiellä! Vuosi Tansaniassa* (Tammi 2002).

Luontoon suuntautuneet matkani ovat yleensä edenneet odotusten mukaan, ja kaikki on tapahtunut siististi ja sujuvasti. Vieraat ovat saaneet vastinetta rahoilleen, ja omat maastotyöni ovat edistyneet mallikkaasti.

Taustallani on pitkä Tansanian-kokemus, nyt jo lähes 30 vuotta. Olen viettänyt omissa töissäni Tansanian erämaissa

satoja öitä, ja kaupallisiakin safareita on takana pitkälti toisatasataa. Kaiken tämän aikana olen saanut nähdä ja kokea monenlaista.

Vierailua Tansanian luonnossa ei kuitenkaan voi verrata kaupunkiajeluun, vaan joskus sattuu ja tapahtuu myös jotain ikävää, jota ei ole etukäteen kirjoitettu toivelistalle. Tai kaikki menee yli odotusten ja yllättää kokijansa niin, että mieli on pitkät ajat pelkkää sulaa vahaa.

On tullut aika kertoa kohdalle osuneista tapahtumista, joissa on ollut jotain erityistä, sellaisista, jotka ovat ajautuneet suunnitelmista poiketen sivuraiteelle – olipa suunta mikä tahansa.

Tämän kirjan tarinat kertovat yksityisille ryhmille suunnatuista maastovierailuista, kaupallisista safareista sekä omista kokemuksistani tutkijana Tansanian loputtomilla taipaleilla. Esille nousee Tansanian tasangoilla kohdattuja monenmoisia tapahtumia. Ne sisältävät vahvoja onnistumisen tunteita, jos kohta myös epäuskoa, toivottomuutta, katkeria pettymyksiä ja syvää ahdistusta, naurua ja itkua – jopa pelkoa.

Toisinaan asiat ovat edenneet vähitellen, joskus taas tapahtumat ovat ryöpsähtäneet syliin äkkirysäyksellä. Myös Tansanian luonnonolosuhteet voivat olla kovat, joskus kaukana siitä, mitä on esillä kaupallisten safareiden esitteissä.

Teksteissä otetaan kantaa myös paikallisen väestön vaikutuksista luonnonsuojeluun, ja niin ikään mukana on kuvausta siitä, millaista on asettua kehittyvään maahan muukalaisena pysyvästi.

Tuskin on liioiteltua sanoa, että Tansanian villin luonnon keskellä voi kokea ihmismielen koko tunnekirjon. On hyvä tuoda esiin, että useimmat Tansanian luonnossa vierailevat saapuvat käynnilleen ensi kertaa elämässään – ja kaikki vastaan tuleva on uutta, outoa, väkevää, värikästä ja tavatonta.

Oma ensikäyntini käy hyvin esimerkistä. Tuolloin, marras-
kuussa 1993, vietin elämäni ensimmäisen safaripäiväni Taran-
giren kansallispuistossa. Samalla se oli ensikosketukseni ”todelliseen” Afrikkaan, ylipäättään mihinkään Saharan eteläpuolella.

Kaikki oli käsittämättömän ihmeellistä. Eläimiä rynni kaikkialla loputtomina laumoina, ja ensimmäinen kohtaamani norsu oli sekin lähinnä henkinen järkytys. Kuinka ikinä on mahdollista, että tuollainen valtava köriläs käyskentelee tuossa vain täysin vapaana?

Mielikuvitukseni lähti laukkaamaan täysin omille radoilleen, ja syntyi jos jonkinlaisia väärinkäsityksiä. Majapaikkamme Tarangire Safari Lodge sijaitsi korkealla harjanteella, ja eteen avautui Tarangirejoen häikäisevä laakso. Se oli tullut villaan juomaan saapuvia ja juomingeilta poistuvia seeproja. Ne olivat mahdollisista pedoista hermostuneita ja pitivät melkoista mekkalaa.

Laumat olivat kuitenkin sen verran kaukana, ettei äänten lähteestä ottanut selvää. En kyennyt mitenkään liittämään meuhkaamista seeproihin. Nehän ovat oikeastaan hevosia, joiden tulisi hirnuu eikä päästellä kimakoita haukahduksia, kuten ne todellisuudessa tekevät. En pysynyt perässä, vaan putosin kärryiltä ja yhdistin haukahdukset muutta mutkitta hyeenoihin. Niitä en nähnyt ainoatakaan, mutta olin täysin varma, että niitä lymyilee jokaisen pensaan alla!

Säkkipimeän yön saapuessa alkoi uusi elämä, sellainen, joka päivisin pysyttelee hissukseen omissa piiloissaan. Ääntään alkoivat nostatella leijonat ja myös oikeat hyeenat. Silloin tajusin päiväsaikaisen erehdykseni. Kuinka osasinkaan sotkea seeprat ja hyeenat! Lisäksi jostain kauempaa kantautui kumeita, varoituksilta kuulostavia matalia murahduksia. Mitä lie yöeläjiä – nyt en enää luottanut omaan arviointikykyyni. Kaiken kaikkiaan salaperäisten äänten kirjo oli mitä kummallisinta

päästelyä: uikahduksia, vingahtelua, vongahtelua, kurahduksia, naksahduksia, sirahdelua, yskähdyksiä, kaikenlaista korvissani kovin epämääräiseltä kuulostavaa kakofoniaa, jonka sävelaskeleista yksikään ei avautunut minulle millään tavoin.

Ainoa reaktioni oli pintaan kihoava kylmä hiki ja lamaava pelko. Olin täysin varma, että seuraava aamu jää näkemättä. Olin aivan varma, että pedot tulisivat hakemaan saaliikseen juuri minut. Lisäksi nousi voimakas yötuuli. Se ravisteli ja puisteli kovalla kädellä telttakammarini sivuseiniä, jotka ottivat melkein vuoteeseeni kiinni. Tämä oli viimeinen pisara. Nyt pyritään jo sisään!

Kaikki oli tietenkin hyvin ja turvallisesti järjestetty, eikä mitään tapahtunut. Aamulla jaloille päästyäni kaikki oli kääntynyt täysin pääläelleen, ja olin niin tohkeissani, että napit olivat lähteä paidasta. Keuhkosin matkakumppaneilleni: ”Voi pojat, tämä on elämää jos mikä!”

Entä sitten, kun alkaa tapahtua sellaista, joka ei kuulu alkuperäiseen käsikirjoitukseen? Suunnitelmat eivät toteudu tai vastaan tulee mitä tahansa syvälle mieleen porautuvia yllätyksiä?

Tämä kirja pureutuu näihin kokemuksiin.

Näillä sanoilla kutsun kirjan pariin kaikki, jotka haluavat kurkistaa tapahtumien taakse tilanteisiin – hetkiin, joista syntyvät kokemukset ja muistot.

Kiitän tietokirjatoimittaja ja luontokuvaaja Arno Rautavaaraa, jonka kommentit ovat merkittävästi parantaneet kirjaa. Tammea kiitän, etenkin kustantaja Kati Lampelaa, sekä myös freelancer-toimittaja Mari Hyypiää teoksen innostuneesta ja vahvasta toimitustyöstä ja saattamisesta lukijoiden käyttöön.

Olli Marttila

Joulukuu 2022

Arusha, Tansania

PATIKOINTIA SAVANNILLA

Taivallamme Tansanian helteessä 120 kilometriä Mkomazin kansallispuiston savannipensaikkojen läpi. Siirrymme viikon aikana Zangen pääportilta Maoreen, Kenian rajan tuntumaan. Jos huvittaa, Maoreessa voi käydä ilman passia Kenian puolella sijaitsevassa Länsi-Tsavossa vaikka puskatauolla.

Mkomazissa ei ole koskaan aiemmin toteutettu kävelysafareita. Ylipäätään puistossa vierailevien määrä jää vuositasolla alle sataan. Suurin syy on, että Kilimanjaron itäpuolella sijaitseva Mkomazi on safareiden valtareiteiltä auttamattomasti sivussa. Logistiikka pelaa huonosti.

Olen tehnyt aika tavalla valmistelutyötä ja käynyt etukäteen huolella läpi, mihin nostetaan leiri pystyyn kunkin päiväetapin jälkeen. Saan puiston johtajalta Mniagatwalta luvan, että valitut paikat passaavat puiston kuvioihin. Hän on selvästi hyvillään. Kerrankin puistoon saadaan kunnan safarimenoa.

Etsiessäni sopivia kohteita mukanani on ollut Steven, Kilimanjarolta kotoisin oleva *chagga*, joka tietää metrien tarkkuudella, mihin leiri rakennetaan kunakin päivänä. Leirihenkilökuntaan kuuluu 10 miestä, ja heillä on suuri kuorma-auto varusteineen. Steven ajaa leirihenkilökunnan kevyttä huolto-

autoa ja näyttää muulle joukolle, missä on leiripaikkamme ensi yöksi.

Ensimmäisen päivän etappi on 20 kilometriä Zangesta Dinderaan. Keveää taivallusta, mutta kuumaa piisaa ja juomavettä menee. Polttava helle tekee myös tepposensa, ja joidenkin suolatasapaino alkaa onnahdella. Jäykisteleviin jalkoihin auttaa tujaus suoloja pussista, ja taas kulkee.

Toisena päivänä alkukankeudet on voitettu. Jonomme etenee hyvässä tahdissa. Turvallisuudestamme pitää huolta kaksi riistanvartijaa automaattisine sarjatuliaseineen, toinen seurueen edessä, toinen perässä.

Olemme lähellä Kenian rajaa, ja koska olemme takamaille perustetussa korpipuistossa, reitin varrella alkaa näkyä merkkejä salametsästyksestä. Kohdallemme osuu siitä myös kouriintuntuvaa näyttöä. Polulta löytyy kuollut afrikanpuhveli, joka on juuttunut ansalankaan ja menehtynyt niille sijoilleen.

Leirimme on kerrassaan hulppealla paikalla, korkealla Vitewinin harjanteella, mistä avautuu suoraan silmien eteen satojen neliökilometrien näkymä Mkomazin harmonisen tasapainoisille pensastasangoille ja kauas Kenian Länsi-Tsavoon. Leiriporukalle on täytynyt olla käsittämättömän raskas ja uuvuttava työ hilata ylös harjulle kaikki mahdollinen, muun muassa satoja litroja vettä, purkaa kuormurista koko tavarakasa ja nostaa leiri pystyyn. Tunnen näkemästäni hyvää mieltä ja tuumin, että ilman tällaisia riuskoja, työtä pelkäämättömiä sankareita tämä ei onnistuisi mitenkään.

Kolmantena päivänä patikkajoukkomme rivistöt alkavat repeillä, ja riistapoliisitkin jäävät enenevässä määrin jonon hännille seurustellakseen lähinnä keskenään. Laskeudumme aamulla Vitewinin kukkuloilta alas, ja iltapäivän alkutunteina leirimiehistömme ohittaa meidät pystyttääkseen taas uuden

tukikohdan, tällä kertaa Ndeavuoren juurella avautuville tasankoalueille.

On läkähdyttävän kuuma, ja vettä menee kanisteritolkulla. Puskataukoja on pidettävä vähän väliä. Mutta kun ote pääsee jonkin verran lipsumaan, yksi seurueemme jäsenistä jää täysin huomiotta siirtyessään sivummalle kakkostarpeelle.

Joukkomme jatkaa muina miehinä yhtä päätä pienemmällä porukalla, ja ellei ystävämme olisi omalla neuvokkuudellaan osannut tarpoa karheikon läpi oikeaa reittiä, hän voisi hyvin olla Mkomazissa kyykyllä vielä tänäkin päivänä.

Päivän edetessä marssiremmimme kiinnittää yhä enemmän huomiota nautakarjan jälkeensä jättämiin, tuoreisiin lantaläjiin. Myöskään tuhoton määrä sorkkien jälkiä ei jätä arvailuille sijaa. Mukanamme seuraavat puistonvartijatkin pöllämystyvät: ”Maasaiheimon karjaa! Mitä ne täällä tekevät?”

Tähän väliin on kerrottava hieman maasaiheimosta. Siirto-
maavallan aikana ja sen jälkeen heiltä on viety parhaat viljelys-
maat. Heimo elää perinteistä paimentolaiselämää. On kuljettava
paikasta toiseen, jotta karja saa riittävästi ravintoa. Afrikassa
maasaiheimoon suhtaudutaan varsin väheksyen, heidän ase-
mansa on heikko. Elämä on niukkaa, ja niukkuuden oloissa on
tehtävä kompromisseja. Valitettavasti se tarkoittaa usein laitto-
muuksia sekä karjan viemistä luvattomille alueille laiduntamaan.

Mutta tämä ei koske meidän seuruettamme. Karavaa-
nimme kulkee, ja yllätys tulee vasta lähestyessämme uutta
leirikohdettamme. Aivan teltojemme nurkilla on vastassa
satojen nautojen lauma! Riistapoliisit eivät hätkähdä ja hää-
tävät määrätietoisin ottein karjalauman matkoihinsa sillä
seurauksella, että illan tullen savannileirissämme on täysin
sopuisa, rauhaisa ja rikkumaton tunnelma.

Oma telttani on pystytetty muusta leiristä sivummalle.
Kehrään tyytyväisyyttäni ja tiedän: täällä nukun makeasti kuin

oravainen sammalvuoteellansa. Illan hämyssä liruttelen iloisena poikana leirisuihkusta vettä harteilleni, kun kuulen pensaikosta teltan takaa kuiskailevia, ikään kuin toinen toisilleen viestitteleviä ihmisääniä.

Pitkään Mkomazin-kokemukseeni perustuen tiedän, että täällä voi tapahtua lähes mitä vain. Kerran kohdalle osui jopa Keniasta tullut salakuljettajien kuorma-auto, jonka kuitenkin ohitin ilman ongelmia. Huomasin avoimesta takaluukusta, että auto oli lastattu täpötäyteen suklaarasioita! Kerta kaikkiaan älytöntä tässä kuumuudessa, ja varmasti muutenkin huono bisnes.

Nyt ei kuitenkaan ole aikaa miettiä menneitä, sillä arvaan välittömästi, mistä on kysymys. Reaktioni tulee suoraan sie-lustani, kun syöksyn salamana suihkuteltasta ulos. Ilmaannun joukkion eteen kuin tyhjästä. Seisoessani ja huitoessani siinä ilki alasti karjaisen sen mitä palkeistani saan irti: ”Jo riittää. Lähtö tulee nyt!”

Tämä on tungetteleville maasaille täydellinen sokki. Heille täysin odottamatta jeppe huutelee ja remeltää suahilin kielellä, ja kelteisillään reikkuva valkonaama on muutenkin karjamiehille liikaa. Hetken verran heillä lyö ilmiselvästi tyhjää, kunnes koko puolen tusinan sielun rinki leviää keihäineen kuin kana-parvi ja rymistelee pimeikköön.

Tästä löytyy myös selitys karjalaumoille ja lantaläjille. Maasait ovat saapuneet nautoineen Kenian puolelta laittomasti Mkomaziin ja ovat nyt sattuneet keksimään valkonaamojen leirin keskeltä ei mitään. Tyrkyllä on todellinen jättipotti, help-poa ryöstösaalista, sen kuin korjaa talteen.

Kietaisen viivyttelämästä pyyhkeen vyölleni, nappaan safarin kaikki käteisvarat kouraani ja ryntään leirikeskukseen. Etsin leiripäällikön, varalla olleiden safariautojen pääkuskien sekä riistapoliisit. Heilutan heidän edessään rahatukkoa:

”Maasait ovat leirissä. Haluatteko palkkanne vai luovute- taanko rahamassi heille saman tien?” Tämän enempää ei tarvitse selitellä, ja syntyy vipinää.

Pensaikossa kyyristelevät maasait lymyilevät yhä telttani liepeillä, eikä riistanpoliisin auta muu kuin vetää aseestaan liikkuvat taakse ja laskea kylmästi sarja ilmaan. Varmuuden varoiksi toinen riistanvartijoista jää väijyksiin telttani kupeille – ja pysyttelee siinä koko yön.

Tilanne asettuu, ja uskon sen olevan hallinnassa. Silti jään miettimään, että mikäli alkuepisodi ei olisi maasaiden kan- nalta päättynyt onnettomasti, koko leiri olisi tyhjennetty puti- puhtaaksi. Tämä olisi ollut maasaille lastenleikkiä sillä aikaa kun joukkomme olisi ollut loitommalla, iltanuotiolla tai messi- teltassa nauttimassa ateriala. Kaikki olisi tapahtunut hissun kissun ilman, että olisimme huomanneet mitään epäilyttävää.

Tapahtuneesta ei voi kuitenkaan vaieta. Asiakasryhmä on nähnyt ja kuullut ihan tarpeeksi. Heidän ei ole vaikea oivaltaa, että jotain poikkeavaa on meneillään. Joukko on tohkeissaan, ehkä peloissaankin, ja tivaa huuli pyöreänä: ”Mitä ihmettä tapahtuu?”

On pakko kertoa tilanne vierailijajoukolle, mutta rauhoitte- len heitä ja kerron tilanteen olevan täysin käsissämme. Ei pure. Osa retkeläisistä ottaa ennen illallista sytytetylle leirinuotiolle mukaan kaikki nyssäkkänsä. Iloinen mieli vain ei ota palataks- seen joukkoomme. Päivällä on satanut, ja siitä riemastuneena skorpionit vilistelevät jalkojemme välissä! Aprikoin, liekö tämä nyt elävä todiste monesti hoetusta iskulauseesta ”rumble in the jungle” eli vipinää viidakossa?

Tästä eteenpäin marssimme jatkuu rauhallisemmissa mer- keissä, mutta ihan kaikkea ei ole vielä koettu. Saavumme parin päivän kuluttua lähelle Kisimaa, jossa Lontoosta kotoisin oleva ystäväni Tony Fitzjohn pyörittää laajaa pensassarvikuonoihin

ja savannikoiriin keskittyvää suojeluhanketta. Tony on tietoinen retkestämme, mutta en ole kyennyt saamaan häneen yhteyttä. Sen sijaan leirihenkilökunta on, ja saan Steveniltä tiedon, että Tony tulee illastamaan leiriimme vaimonsa ja murrosikä lähestyvän poikansa kanssa.

Valotan joukoille, mistä miehestä on kyse. Se on helppoa.

Tonysta on tehty Hollywood-elokuva *To Walk With Lions*, jonka nimiroolissa on Richard Harris. Hän on esittänyt pääosaa japanilaisessa Tarzan-elokuvassa, ja hän on Brittiläisen imperiumin upseeri OBE (*Officer of the Order of the British Empire*) eli seuraava Sir-arvonimestä. Televisiossa on pyöritetty Tonyn tähdittämää Suzuki-automerkin mainosta Australiaa myöten. Hänet on piesty Kenian Koran kansallispuistossa, jossa hän työskenteli maailmankuulun George Adamsonin kanssa ja eli leijonien parissa yhteensä 18 vuotta.

Kerron ryhmälle Tonyn olevan juttumiehiä: ”Antakaa kielen laulaa, niin hän viihtyy kanssamme kauemmin kuin vartin.”

Tony saapuu, ja kaikki menee hyvin – niin auvoisesti, että hän kutsuu meidät seuraavaksi päiväksi luokseen Kisimaan. Vastarintaa ei juurikaan synny, vaikka tämä tietää poikkeamista ohjelmastamme ja kuuden kilometrin lisäkahlaimista läpi puskien. Maastoon avattu tie ei tule kysymykseen, sillä ylimääräisiä kilometrejä tulisi melkoinen määrä.

Tony on aamulla Kisiman saavutettuamme yhtä aurinkoa, mutta hän on kiireinen, kuten aina. Pidemmittä puheita hyppäämme kahteen vanhuuttaan naukuvaan Land Roveriin eli Lantikkaan, joista minä ajan toista. Omat automiehemme jäävät rannalle, sillä Tonya kaivelevat yhä vanhat muistot siitä, kuinka paikalliset pehmittivät hänet suojelutehtävissä Korassa.

Kauna aikuisia miehiä kohtaan ei ole ehkä laantunut, mutta nuoret, Tansanian nousevat polvet ovat lähellä Tonyn sydäntä. Hän on rakentanut heitä varten koulutus- ja opastuskeskuksen,

jossa jaetaan varttuville koululapsille tietoa Tansanian luonnonsuojelutyöstä ja sen merkityksestä.

Muutamassa tunnissa olemme nähneet opaskeskuksen, savannikoirat ja jopa sarvikuonot. Ne elävät täysin vapaana ja villinä niin suuressa aitauksessa, etteivät edes tiedä asustelevansa alueella, jonka laitoja valvoo kymmeniä henkilöitä 24 tuntia vuorokaudessa. Maasto on kuitenkin tiheän pensaikkon peitossa, joten sarvipään saaminen näköpiiriin ei ole kuin tilaisi nakkikioskilla hodarin. Meitä kuitenkin onnisti.

Vierailuumme liittyy värähdyttävä lisäkokemus, jonka anti jää kuitenkin lopulta vähiin. Tonylla on lentokone, sellainen ketterä, viiden istuttava Cessna. Sillä hän partioi päivittäin Mkomazin yllä valvoen, miten asiat makaavat, ja jakaen samalla ilmasta käsin radioteitse ohjeita alhaalla työskentelevälle työväelleen.

Käyntimme aikana vedän Tonya vaivihkaa hihasta: ”Mitä jos antaisit joukollemme puiston yllä kyytiä koneellasi, pienissä erissä, jotain 10 minuuttia per satsi. Keräämme kolehtia säätiöllesi” (*Tony Fitzjohn / George Adamson Wildlife Preservation Trust*). Tony hieroo leukaansa: ”Hmm. Kun olette retkenne pääte pisteessä Maoressa, katsotaan. Uskon, että se järjestyy.”

Katson sopivan hetken, jolloin kerron joukolle Tonylle tekemästani ehdotuksesta. Syntyy välittömästi nurinaa: ”Pieni kierros Mkomazin taivaalla ja 100 dollaria pöytään. Ei passaa.”

Kelkka kääntyy kuitenkin yllättävän nopeasti. Yksi laukaisee: ”Miettikää nyt vähän. Otat koneen allesi jossain Euroopan kentällä päästäksesi katsomaan asioita ilmasta käsin. Mitä maksaa?” Toinen jatkaa: ”Totta puhut. Saattaa olla, ettei satalappunen ihan riitä.”

Ei mene kauankaan ryhmän oivaltaessa, että tässä on meille todella ainutlaatuinen tilaisuus, ja ennen kuin päivä on illassa,

koko joukko hihkuu: ”Jees! On uskomattoman hienoa nähdä puiston luontoa taivaalta katsoen. Tätä ei jätetä väliin.”

Päätepisteessämme Maoressa joukkiomme asettuu eteeni riviin: ”Hyvät retkeläiset. Tämä ei kuulu edustamani matkayhtiön ohjelmaan. Jokainen nousee kyytiin omalla vastuullaan. Mikäli kone tulee alas, oikeusprosessia ei nosteta. Käsi pysyy, jos et hyväksy tätä.”

Yksikään käsi ei nouse, vaan ajatus lennosta on kaapanut kaikki täysin otteeseensa: riemumielellä odottavasta sakis-tamme voi lukea värisyttävää innostuksen tunnelmaa. Se ei suinkaan vähene, kun Tony täräyttää koneellaan kymmeneltä aamulla leirimme yli sellaisella vauhdilla ja niin matalalta pyyhkäisten, että on siinä ja siinä, ettei teltoistamme lähde katot.

Tony laskeutuu aivan naapuriimme, pensaikkoon avatulle kiitoradalle, ja juoksen vastaan. Hän pudottautuu koneestaan käsiään levitellen: ”Ei onnistu. Alus ei ole riittävän luotettavassa kunnossa. En uskalla lähteä kokeilemaan onnea vieraiden kanssa. Olen pahoillani.”

Turha sanoa, että tunnen pettymystä. Olin tosin jo aiempina päivinä pannut merkille, että kas kun Tonya ei näy taivaalla. Miehen päivittäinen poukkoilu konettaan ohjailten on yhtä varma asia kuin taivaanlaella leijaileva liitokotka. Mikäli kone olisi ollut täydessä iskussa, hän olisi tuskin malttanut pysytellä maassa.

Palaan kentän laidalle järjestäytyneiden retkikumppanieni luo ja kerron huonot uutiset. Siitä seuraa melkoinen jupina ja armoton valitus: ”Tony huijaa meitä. Ei halunnut järjestää meille kierrosta ilmassa.” Toinen jatkaa: ”Olin niin valmistautunut iloiseen irtiottoon, ja nyt yhtäkkiä kaikki päättyy valkoi-siin valheisiin.”

Itse en niele mielipahan synnyttämää tulvaa, vaan uskon, että Tony puhuu totta. Totta vieköön, mies on aika villi ja

kesytön tapaus, mutta pitkään kokemukseeni pohjautuen tiedän, että hän on rehti eikä mikään venkoilija.

Joka tapauksessa asia on tällä selvä, ja olipa loppujen lopuksi miten oli, lentoa ei tule.

Palataanpa päiväjärjestykseen, pari päivää taaksepäin ja marssireitillemme. Poistumme Tonyn huomasta ja kiitämme häntä lämpimästi. Retkueemme jatkaa omalla reitillään keskellä tukahduttavan kuumia tasankoja. Kaikkiaan viikon vaelluksen jälkeen saavumme päätteeseemme Maoreen. Siellä asiat eivät ole toivotulla tolalla.

Matkan edetessä olen saanut Steveniltä raporttia, että leirihenkilökunta alkaa olla näännöksissä. He narisevat ja marmatavat työnsä ylettömästä määrästä. Hehän purkavat ja pystyttävät raskastöisen leirin joka päivä, ja tämän päälle pitää vielä siirtyä koko mörskän kanssa vaikeakulkuisten reittien läpi reilut 15 kilometriä päivässä.

Joudun maalitauluksi. Stevenin kertoman mukaan kenttäporukka nurisee, kuinka tämä häikäilemätön *mzungu* (= valkoinen) teetättää heillä töitä kuin orjilla. He ovat saaneet tarpeekseen ja alkaneet kutsua minua lisänimellä ”this crazy old man” (= hullu vanha ukko).

Pommi laukeaa Maoreessa.

Matkan kuluessa olen painottanut Stevenille moneen kertaan, että Maoren leiriä ei saa pystyttää liian lähelle siellä sijaitsevaa vesiallasta. Allas on kymmenien neliökilometrien säteellä tismalleen ainoa paikka, josta villieläimet saavat janoonsa juomavettä: ”Me olemme vain vierailijoita, mutta eläimet elävät siellä pysyvästi. Emme voi häiritä luonnon toimintaa.”

Onnettomuus pääsee kuitenkin tapahtumaan. Steven hinkkaa huoltokärrillään joka päivä 150 kilometriä noutaakseen vaellusjoukolle tynnyreittäin vettä, eikä hän ole paikalla työjoukkion punnertaessa Maoreessa teltat paikalleen.

Tyrmistykseni on melkoinen kulkueemme saapuessa paikalle. Leiri on aivan altaan rantaviivassa, ja tässä aiotaan olla seuraavat kaksi yötä! Se tietää sitä, että eläimet eivät juo Mkomazin paahteessa seuraavaan 2–3 päivään.

Ei tule mitään. Leiri menee siirtoon 200 metriä rannasta loitommalle. Huoltoryhmän ilmeistä näen, että lynkkaus-tuomio ei ole kaukana. Onneksi hyvin ruokittu kävelypop-poomme on viikon kuluessa tottunut kelpo lailla puiston oloi-hin ja on virkoisaa väkeä vielä myöhään iltapäivällä.

Niinpä koko orkesteri osallistuu kantamaan pöytää, penk-kiä ja sänkyä, ja leiri saadaan siirrettyä alle kahdessa tunnissa.

Paistattemme Maoren maisemissa seuraavat pari päi-vää. Nyt emme enää patikoi, vaan ajamme koreasti ympäri tienoita safarijeepeillä – kiikaroimme savannin eläimiä. Meillä on onnea, ja näemme kaikkea kivaa: kongoneja, elan-deja, gaselleja, kirahveja, seeproja, sakaaleja, pahkasikoja ja strutseja.

Lopulta tulee hetki, jolloin ohjelmamme on päätöspitees-sään. Tämä on merkki leirimiehille. Kouraan napsahtaa heidän kiihkeästi odottamansa palkkapussi. Seisomme rivissä koko seurakunta, niin vaellusryhmä kuin työporukkamme. Afrikan auringon helottaessa puristamme lapaa ja lausumme kiitok-set. Pistän miehille palkkakuoret, nousemme ajoneuvoihin ja huiskutamme hyvästeiksi kättä. Lyömme vaihdetta pykälään ja ajamme horisonttiin.

Tämä on tässä, mutta vain meidän osaltamme. Kuulen myöhemmin Steveniltä, että miehistömme oli todella tyyty-mätön saamiinsa palkkioihin. Ne nähtyään he olivat alkaneet ankarasti nyrkkiään puiden keuhkota: ”Kirottua raatamista päivästä päivään, ja tässäkö on koko potti?”

Leirijoukko oli pettymyksestään päät painuksissa, mutta siinä ei ollut vielä kaikki. Steven valottaa, että heti lähtömme

jälkeen taivaat aukenivat ja alkoi todellinen kaatosade. Se ei tiedä Mkomazissa hyvää, jos alla on tonniain painoinen kuorma-auto kaikkine safarivarusteineen. Puiston maapohja on niin sanottua mustan pumpulin maata (*black cotton soil*), joka sateessa vettyy hetkessä ja muuttuu lähinnä suoksi.

Se oli viimeinen niitti. Täydessä lastissa oleva kuormuri vajosi syvälle mutaan, ja porukka vaipui epätoivon valtaan. Osa ei suostunut työskentelemään enää lainkaan.

Aikaa myöten massiivinen metallimöhkäle saatiin runtatua ylös ja päästiin eteenpäin. En halua olla pirullinen, mutta laki on se, että muutakaan vaihtoehtoa ei ole. Steven välittää myös työporukan viimeiset minulle lähettämät, tulta ja tappuraa sisältävät terveiset: ”Tällaista ei enää uudestaan ikinä, kukaan, koskaan, milloinkaan!”

Vakaa loppupäätelmäni on, että leirihenkilökunnalle ei ollut todennäköisesti edes kerrottu, mikä heitä oli odottamassa. Ja jos he olisivat tienneet, voi olla, että koko Mkomazin kävelysafari olisi saattanut jäädä kokematta.

BUFFALO BILL

Sanotaan, että Italiassa sijaitseva Amalfin rannikko Caprin saarineen on kappale maahan pudonnutta taivasta. Höpö höpö. Se taivas sijaitsee Serengetin kansallispuiston Moru kopjeilla.

Kopjet ovat erillisiä, hyvin kompakteja graniittisten kallioiden saarekkeita keskellä Serengetin avoimia, suunnattoman laajoja tasankoja. Sana *kopje* juontuu vanhasta flaamin kielen sanasta, joka tarkoittaa pieniä päitä. Morulla nämä päät eivät kuitenkaan ole kauhean pieniä. Suurimmat paadet yltyvät 40 metrin korkeuteen.

Moru kopjet on kaikkiaan 14 700 neliökilometrin laajuisen Serengetin kansallispuiston tarkimmin vaalittu alue. Puiston mahtavimmat kopjet lähiympäristöineen käsittävät kaikkiaan 400 neliökilometriä, eikä täällä ole ensimmäistäkään lodgea. Lodget muuten ovat matkailijoille tarkoitettuja majoitusalueita, ikään kuin erämaahotelleja. Yhtään yleiseen käyttöön suunnattua leirintäaluetta ei myöskään ole, vaan ainoastaan premium-tason yksityisiä leiripaikkoja.

Mitä sitten tarkoittaa premium-tason leiripaikka, johon asettuminen tietää pelkkänä lupamaksuna 100 dollaria/henkilö/yö eikä lopulta tarjolla ole yhtään mitään? Muutamat käytettävissä olevat leiripaikat ovat vain pelkkiä länttejä keskellä

villii luontoa. Siihen voi jokainen nostaa telttansa pystyyn ja nauttia elämästä sen mitä irti saa.

Ihan niin niukkaa ei käytännössä ole. Kaikki Morulle halajavat suodattuvat eri safariyhtiöiden kautta, ja hintaan kuuluu valmiiksi laitettu leiriytymispaikka. Tulijan ei tarvitse venkoilla telttakeppien kanssa hämärtyvässä illassa. Varaukset on poikkeuksetta tehty hyvissä ajoin, niin että kaikki ehditään valmistella kuntoon. Tästä myös seuraa, että kun safariryhmä aikanaan saapuu, pystyyn nostettu leiri odottaa valmiina vierailijoitaan.

Moru ei ole mikään halparetkifirmojen kohde. Niinpä lähtökohtaisesti vieraille on leirissä tarjolla kaikki mukavuudet, joita maasto-oloissa ylipäätään voi toivoa. Yhtiöiden varustelu- ja palvelutaso vaihtelee, mutta useimmissa tapauksissa se on suunnilleen sama kuin lodgeissa: vuoteilla varustetut tilavat teltat, joissa on seisomakorkeus, huuhdeltavat WC:t ja lämminvesisuihkut. Erillisessä messiteltassa tarjoillaan lämpimät ateriat pöytään, ja janoisille on tarjolla sikermä juotavia limonadista väkevämpiin. Vieraiden hyvinvoinnista huolehtii leirihenkilökunta, joka useimmiten käsittää kymmenkunta rivakkaa työntekijää.

Asiakasryhmän saapuessa Morun leiriin tunteet vaihtelevat, mutta linnamaisten, mykistävien kalliokukkuloiden katveisiin pystytetty leiri ei ainakaan jätä kylmäksi. Toisinaan kohtaa nöyrää hiljaisuutta, kun taas toisen kerran kaikki purkautuu kuin iskusta iloiseen naurunremakkaan: ”Taivas, mikä paikka!” Senkin liikuttavan hetken olen kokenut, kun safarivieras laskee kätensä olkapäälleni: ”Voiko tällaista nykyisin saada edes rahalla?”

Toisinaan safarit menevät enemmän tai vähemmän kehnosti, ja voi syntyä jopa nokkapokkaa. Mutta jos jossain on paikka, jossa sotakirveet lasketaan, se on Moru.

Mitä kaikkea Tansanian luonnossa voi tapahtua?

Afrikan luonto on mahtava, runsas ja armoston. Itä-Afrikassa Tansaniassa ovat maanosan huikkeimmat luontokohteet: Serengeti, Ngorongoro, Kilimanjaro sekä vähemmän tunnetut Tarangire, Manyara, Mkomazi ja Selous. Pitkään Tansaniassa asunut ja työskennellyt Olli Marttila on viettänyt näissä erämaissa satoja öitä, ja safareita on takana toista sataa.

Tarinat sisältävät riemukkaita onnistumisten ja yllätysten hetkiä, mutta lukija pääsee seuraamaan myös, millaisia vaikeuksia, epäonnistumisia, ahdistusta ja pettymyksiä – jopa pelkoa – Tansanian luonnossa voi joutua kohtaamaan. Olli Marttila pohtii lisäksi sitä, mikä on paikallisen väestön vaikutus luonnonsuojeluun ja millaista on suomalaisena asettua pysyvästi kehitysmaahan.

9 789520 443139

www.tammi.fi

40.7

ISBN 978-952-04-4313-9

Päällys: Markko Taina • Päällyksen valokuvat: Olli Marttilan arkisto